

ДЖОРДЖ ОРУЕЛ ТИ И АТОМНАТА БОМБА

Превод от английски: Николай Китанов, 2014

chitanka.info

Есето на Ерик Артър Блеър (Джордж Оруел) „Ти и атомната бомба“ (You and the Atomic Bomb) излиза в английския вестник „Трибюн“ на 19 октомври 1945, два месеца след атомните бомбардировки на Хирошима и Нагасаки. В това есе за пръв път се споменава думата „студена война“.

Виждайки колко вероятно е да бъдем взривени на парчета от нея през следващите пет години, атомната бомба не е събудила чак толкова много дискусии, колкото може да се очаква. Вестниците публикуваха множество диаграми на протони и неутрони правейки нещо, не много полезни за обикновения човек, и повтаряйки често безползното твърдение, че бомбата „би трябвало да бъде поставена под международен контрол“. Но е чудно, че почти нищо не е споменато, поне в печата, по въпроса, който е от най-спешен интерес за всички ни — „Колко трудно е да се произведат тези неща?“

Узнаването на тази информация за нас — голямата публика, идваше по твърде заобиколен начин, като решението на президента Труман да не издаде определени тайни на СССР. Преди няколко месеца, когато бомбата все още беше слух, широко разпространено бе убеждението, че разделянето на атома е проблем само за физиците, а когато те го решат, ново и разрушително оръжие ще е достъпно за почти всички. (Когато слухът се разпространи, се смяташе, че някой самотен лунатик в лаборатория би могъл да гръмне цивилизацията на парченца толкова лесно, колкото да запали фойерверк.)

Ако това беше вярно, целият ход на историята щеше да бъде внезапно променен. Различията между големите и малките държави биха били изтрити, а властта на държавата върху индивида би била значително намалена. Все пак от изявленията на президента Труман, и от разни други коментари върху тях, изглежда, че бомбата е фантастично скъпа, а производството ѝ изисква огромни индустриални усилия. По този начин само три или четири държави в света имат възможностите да я направят. Тази особеност е от изключителна важност, защото може да означава, че отдалечава от преобръщането на историята, и просто ще засили очевидните тенденции през последните десетина години.

Обикновено се приема, че историята на цивилизацията е до голяма степен история на оръжия. По-специално връзката между откриването на барута и премахването на феодализма от буржоазията се отбелязва отново и отново. Все пак аз нямам съмнения, че можем да намерим изключения, но считам следното правило за принципно вярно: годините, в които доминиращото оръжие е скъпо или трудно за производство, ще имат тенденция да бъдат периоди на деспотизъм, докато ако преобладаващото оръжие е евтино и просто, обикновените

хора имат шанс. Така примерно, танковете, бойните кораби и бомбардировачите в същността си са тиранични оръжия, докато пушките, мускетите, лъковете и ръчните гранати, в същността си са демократични оръжия. Сложното оръжие прави силните по-силни, а обикновените оръжия — поне докато не им е отговорено — дават остри нокти на слабите.

Великите години на демокрацията и националната самоопределеност са били години на мускета и пушката. След изобретяването на кремъчния ударник, и преди това на гилзата, мускетът бил сравнително ефективно оръжие, и в същото време толкова прост, че е можел да се произвежда почти навсякъде. Комбинацията от качествата му са направили възможна Американската и Френската революции, а народните въстания били доста по-сериозни начинания, отколкото могат да бъдат в наши дни. След мускета идва чупещата се пушка. Тя е била относително сложно нещо, но все още е можела да се прави в десетки страни — евтина, икономична на муниции и лесно внасяна контрабандно. Дори най-изостаналите народи са можели винаги да се сдобият с пушки от едно или друго място. Така бурите, българите, абисинците, мароканците, дори тибетците, са можели да водят борба за независимост, понякога с успех. Но по-късно всяко развитие във военната технология е в полза на държавата срещу личността, и на индустриализираната страна срещу изостаналата. Има все по-малко и по-малко източници на власт. Още през 1939 само пет държави бяха способни да водят война на голямата сцена, а сега са само три, впрочем може би дори две. Тази тенденция е очевидна през последните години, и дори е отбелязана от някои наблюдатели още преди 1914. Нещо, което може да обърне тенденцията е откриването на оръжие, или по-общо — метод за борба, който не зависи от голяма концентрация на промишлени мощности.

От разни индикации се подразбира, че руснаците все още не притежават тайната за направата на атомната бомба; от друга страна, мненията се обединяват в идеята, че те ще я имат през следващите няколко години. И така пред нас имаме перспективата за две или три чудовищни супердържави — всяка притежаваща оръжие, способно да избие милиони хора за няколко секунди — разделящи света помежду си. По-скоро прибързано се допуска, че това означава по-големи и кървави войни, и може би края на развитата цивилизация. Представете

си, и наистина това изглежда като най-вероятното развитие, ако тези големи нации имат мълчаливо споразумение никога да не използват атомната бомба един срещу друг? Представете си, че те я използват (или заплахата от нея) срещу хора, които не могат да отвърнат? В този случай ние сме обратно там, където бяхме преди, единствената разлика е, че властта се концентрира във все по-малко ръце, а бъдещето за народите и потиснатите класи става още по-безнадеждно.

Когато Джеймс Бърнам пише „The Managerial Revolution“^[1], за много американци изглежда вероятно германците да спечелят европейската част от войната, и съвсем естествено е да предположат, че Германия, а не Русия ще доминира в Евразийската територия, докато Япония остане господар на Източна Азия. Това беше грешна преценка, макар да не засяга основния аргумент. Географската картина на Бърнам се оказа вярна. Все повече и повече площта на земята бива парцелирана между три големи империи, всяка самостоятелна и с отрязан контакт с външния свят, и всяка управлявана под една или друга маскировка от самоизбираща се олигархия. Пазарлъците къде да се поставят границите все още продължават, и ще текат още няколко години, а третата от трите супердържави — Източна Азия, доминирана от Китай все още е потенциална, отколкото реална. Все пак несъмнено основната тенденция е тази, и всяко научно откритие през последните години я увеличава.

Някога ни казваха, че самолетът ще „премахне границите“, а всъщност откакто самолетът се превърна в сериозно оръжие, границите станаха съвсем непреодолими. Очакваше се радиото да допринесе за международно разбирателство и сътрудничество, но стана средство за изолация на една нация от друга. Атомната бомба може да завърши процеса като изведе от експлоатираните класи и народи всякаква способност за бунт, докато в същото време поставя притежателите на бомбата в позиция на военно равенство. Неспособни да се победят един друг, те по-скоро ще продължат да владеят света помежду си, и е трудно да си представим разстройването на този баланс, освен чрез бавни и непредсказуеми демографски промени.

През последните четиридесет или петдесет години г-н Хърбърт Уелс, а и други, ни предупреждаваха, че има опасност човекът да се самоунищожи със собствените си оръжия, оставяйки живи само мравките и разни стадни видове. Тази идея е поне мислима за всеки,

който е виждал разрушените градове на Германия. И все пак гледайки света в цялост, стремежът от много десетилетия е не към анархия^[2], а към възстановяване на робството. Изглежда сме се насочили не към генерално разграждане, а към една ужасно стабилна епоха, съвсем като робските империи от древността. Теорията на Джеймс Бърнам се обсъжда сериозно, но все още малцина обръщат внимание на идеологическите ѝ последици — това е вид светоглед, вид вяра и социална структура, която вероятно ще възтържествува в държава едновременно непобедима и в постоянно състояние на „студена война“ със съседите си.

Ако атомната бомба се окаже нещо толкова евтино и лесно за производство, колкото велосипед или будилник, това може да ни запрати обратно във варварството, но може от друга страна да означава и края на националния суверенитет и силно централизираната полицейска държава. Ако бомбата е трудна и скъпа за производство колкото боен кораб, а както изглежда е така, това по-скоро ще сложи край на войните от голям мащаб, на цената на безкрайно продължаващ „мир, който не е никакъв мир“.

1945

[1] The Managerial Revolution: What is Happening in the World, James Burnham, 1941. Бърнам е американски философ и политически теоретик. Най-известната му книга е „The Managerial Revolution“ от 1941 г., в която предвижда, че Германия ще спечели войната в Европа. Основната му теория е, че капитализмът изчезва, но няма да бъде сменен от социализъм, а от централизирано общество управлявано от „мениджъри“, в което хората ще имат известна свобода, но в никакъв случай не може да се нарече демократично. През 1946 г. Оруел пише есето „Thoughts on James Burnham. Second Thoughts on James Burnham“, в което го критикува, но все пак изглежда приема някои от концепциите му за верни. Смята се, че работите на Бърнам са повлияли Оруел за написването на най-известната му книга — дистопията „1984“ през 1949 г. — Бел.прев. ↑

[2] Оруел използва думата „анархия“ в точното ѝ значение — „безвластие“, „без управител“ т.е. анархията като противоположност на робството, а не популярната и неточна представа на думата като хаос и насилие. Не е ясно до каква степен има предвид анархията като

политическа философия, т.е. анархизъм. Оруел определя себе си като демократичен социалист, и в някои есета критикува анархизма, вж. „Politics vs. Literature: An Examination of Gulliver’s Travels“, 1946. — Бел.прев. [↑](#)

Превод и корекция: дамон (2014 г.)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.